

.....*Αρχαία ελληνική ΑΜΕΣΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ και ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΣΗ*.....

Η **α μ φ ι σ β ή τ η σ η** των νόμων οδηγεί στην κοινωνική πάλη εναντίον της αριστοκρατίας και έχει σαν αποτέλεσμα την δημοκρατία ' η αμφισβήτηση της θεσμισμένης κοινωνικής παράστασης για τον κόσμο παίρνει την μορφή της φιλοσοφικής ερώτησης. Η *αμοιβαία γονιμοποίηση του πολιτικού κινήματος με την φιλοσοφική ερώτηση* σφραγίζει και την μοναδικότητα της αρχαίας ελληνικής **δημοκρατικής πόλης** και της φιλοσοφίας που αναπτύσσεται στο πλαίσió της. Ποιός άρχει; αλλά και: πώς μπορεί να δικαιολογηθεί το ποιός άρχει; το ζήτημα της νομιμοποίησης της πολιτικής εξουσίας και των καθεστώτων...Τί σημαίνει δίκαιο και τί δικαιοσύνη; κ.ο.κ..

Η ανάδυση των ερωτημάτων αυτών προκαλεί μια τεράστια κίνηση «*α υ τ ο θ έ σ μ ι σ η ς*» της κοινωνίας (**Κ.Καστοριάδης**). Η αυτοθέσμιση δεν συνίσταται σε μια συγκεκριμένη και τελειωτική πολιτική μορφή η οποία διαμορφώνεται μια για πάντα ' δεν είναι κατάσταση αλλά σταδιακή διαδικασία, δραστηριότητα μεταβολής νόμων και θεσμών (π.χ μεταρρύθμιση του Κλεισθένη, 508-506). Κύριο χαρακτηριστικό της **δημοκρατικής** διαδικασίας είναι το γεγονός ότι ο **δήμος** βάζει τον εαυτό του στο κέντρο των πάντων.

Ο δήμος αποτελείται από το σύνολο των “ενήλικων”, “αρρένων”, “ελεύθερων” Αθηναίων. Οι δούλοι δηλαδή και οι γυναίκες αποκλείονται. Το “ενήλικιο” παραπέμπει σ' ένα βασικό ζήτημα της πολιτικής φιλοσοφίας και πράξης: αυτό της ιδρυτικής στιγμής κατά την οποία ένα σώμα αποφασίζει ότι: “*εμείς είμαστε οι κυρίαρχοι και εμείς ορίζουμε επίσης ποιό άλλοι συμμετέχουν σ' αυτή την κυριαρχία*”. Το ζήτημα αυτό πάντοτε θα υπάρχει. Η συμμετοχή π.χ. κάθε ενήλικου ατόμου με απολύτως ίσα δικαιώματα σε όλες τις πολιτικές εξουσίες, είναι μια δική μας πολιτική θέση, την οποία υπεύθυνα αποφασίζουμε και υιοθετούμε, και η οποία δεν αποδεικνύεται με επιστημονικό τρόπο. Ακόμα και στην πιο ελεύθερη, αυτόνομη, διεθνιστική κοινωνία *θα πρέπει να αποφασίζεται η σύνθεση του εκλογικού σώματος. Ποιός θα έχει το δικαίωμα να ψηφίζει;* (Ο θ ε σ μ ό ς της ε κ λ ο γ ή ς διακομωδείται αν ο οποιοσδήποτε, χωρίς καμιά προϋπόθεση, καμιά συμμετοχή στην πολιτική ζωή της ομάδας για την οποία πρόκειται, καμιά πιθανότητα να υποστεί τις *συνέπειες* της ψήφου του, ψηφίζει. *Ψ η φ ί ζ ω, σημαίνει συμμετέχω πλήρως σε μια συγκεκριμένη πολιτική κοινότητα*, η οποία και πρέπει κατά κάποιον τρόπο να οριοθετείται).

Ο δήμος ασκεί την εξουσία του ως **άμεση δημοκρατία**, δηλαδή **χωρίς “αντιπροσώπους”**. Ο Θουκυδίδης είχε ορίσει ποιές είναι οι τρεις βασικές πολιτικές εξουσίες: Όταν θέλει να χαρακτηρίσει μια πόλη ως **ελεύθερη**, την αποκαλεί : “**αυτόνομο, αυτόδικο, αυτοτελή**”. *Α υ τ ό ν ο μ ο ς*, σημαίνει ότι δίνει η ίδια στον εαυτό της τους νόμους της. *Α υ τ ό δ ι κ ο ς*, σημαίνει ότι τα δικά της δικαστήρια αποφασίζουν για όλες τις αμφισβητήσεις που είναι δυνατόν να προκύψουν. (Πρέπει βέβαια να σημειωθεί εδώ ότι τα δικαστήρια στην Αθήνα δεν ήταν επαγγελματικά. *Οι δικαστές ήταν κληρωτοί*. Από τις 30.000 ενήλικους Αθηναίους κληρώνονταν κάθε χρόνο 6.000 ενδεχόμενοι δικαστές, μ' ένα σύστημα πολύπλοκο, το οποίο διαρκώς βελτιωνόταν, και που στόχο είχε την εξάλειψη κάθε δυνατότητας απάτης, παρέμβασης ή επηρεασμού των μελών του εκάστοτε δικαστηρίου. Με τον τρόπο αυτό, ένα τυχαίο δείγμα του λαού, που νομοθέτησε ψηφίζοντας ένα νόμο, καλείται, υπό την ιδιότητα της δικαστικής εξουσίας, να τον εφαρμόσει. Έτσι, δεν υπάρχει ο κίνδυνος να θεωρηθεί ότι ένας δεδομένος νόμος ψηφίστηκε με σκοπό να παρθεί μια συγκεκριμένη απόφαση). *Α υ τ ο τ ε λ ή ς*, σημαίνει ότι η πόλις *αυτοκυβερνάται*, με την πραγματική έννοια της *κυβερνητικής* εξουσίας και λειτουργίας. Η Εκκλησία του δήμου παίρνει τις βασικές αποφάσεις, είτε εσωτερικής είτε εξωτερικής φύσεως, της πολιτικής ζωής της κοινότητας: πόλεμος, ειρήνη, συμμαχίες, δημόσια έργα κλπ... (Η συμμετοχή στις συνελεύσεις ήταν πολύ μεγάλη, περισσότερο από το ήμισυ ή και τα 2/3 των πολιτών ήταν παρόντες όταν επρόκειτο να συζητηθούν σοβαρά θέματα στην Εκκλησία παρά τις αποστάσεις που έπρεπε να διανύσουν οι αγρότες της Αττικής).

Μια παρατήρηση όσον αφορά τον *αυτοτελή χαρακτήρα της κ υ β ε ρ ν η τ ι κ ή ς ε ξ ο υ σ ί α ς* : Η σημερινή πολιτική και νομική φιλοσοφία παρουσιάζει σαν βασικές λειτουργίες της κρατικής εξουσίας την *νομοθετική*, την *δικαστική* και την *εκτελεστική*. Αυτό, υπογραμμίζει ο Καστοριάδης, είναι ένα είδος ακούσιας απάτης ή ψεύδους, δεδομένου ότι *αποσιωπάται* έτσι μια βασική ε ξ ο υ σ ί α, η *κυβερνητική*, η οποία επ' ουδενί λόγω μπορεί να ονομαστεί “εκτελεστική”. Όταν μια κυβέρνηση *κυβερνά*, με κανέναν τρόπο δεν *εκτελεί*. Όταν κηρύττει έναν πόλεμο, π.χ. δεν εκτελεί νόμους ' κάνει πολιτική, δηλαδή κυβερνά (καλώς ή κακώς είναι ένα άλλο θέμα). Το ίδιο όταν διαμορφώνει, προτείνει και κάνει την Βουλή να ψηφίσει έναν προϋπολογισμό... (Η *εκτελεστική εξουσία* δεν είναι *κάν εξουσία*, είναι μια τρέχουσα διοίκηση των πραγμάτων, η οποία μάλιστα, κατά μέγα μέρος, στην αρχαία Αθήνα είχε ανατεθεί σε δούλους). Όλα αυτά, βέβαια, δεν σημαίνουν ότι στην άμεση δημοκρατία δεν υπήρχαν *αρχές*, ή *άρχοντες*: πολίτες, δηλαδή, οι οποίοι είχαν μια συγκεκριμένη επίσημη αποστολή ορισμένης χρονικής διάρκειας με συγκεκριμένα καθήκοντα και με αντίστοιχα δικαιώματα. Κατά το μέγιστο μέρος, οι *άρχοντες κληρώνονται*. Οι ελάχιστοι που εκλέγονται, όχι μόνο είναι υπεύθυνοι αλλά είναι και *ανακλητοί* κατά την διάρκεια της εξουσίας τους (όπως π.χ. οι στρατηγοί). «Οι αρχαίοι έλληνες δεν γνωρίζουν την *υποκριτική και απατηλή έννοια της α ν τ ι π ρ ο σ ω π ε ι α ς του λαού*», το ζήτημα δεν έμπαινε *κάν*. Από την στιγμή κατά την οποία, αμετάκλητα και για ορισμένο χρονικό διάστημα (π.χ. κάποια χρόνια) αναθέτει κανείς την εξουσία σε ορισμένους ανθρώπους, *έχει μόνος του αλλοτριωθεί πολιτικά*. Οι αρχαίοι θεωρούσαν πως κανείς δεν μπορεί να αντιπροσωπεύσει τον πολίτη στην Εκκλησία του δήμου. Μ' άλλα λόγια, δεν υπήρχε αυτή η *θεολογική ιδέα* σύμφωνα με την οποία η *κυρίαρχη υπόσταση του λαού*, μετά από μια μυστηριώδη χημική διαδικασία, *συμπυκνώνεται* μια *Κυριακή* και, μέσω *επιφοιτήσεως*, *βρίσκει σκήνωμα* σε 300 ανθρώπους, οι οποίοι την

διατηρούν και την μεταφέρουν *ενσαρκώνοντάς την για 4 ή 5 χρόνια, μέχρι... κ.ο.κ...* Για τους αρχαίους, η αρχή και η ιδέα της δημοκρατίας δεν είναι οι εκλογές. Είναι η ψήφος, βέβαια, (ψηφίζαν, ναι ή όχι, για τα διάφορα θέματα) ' *δεν θεωρούσαν όμως ότι οι άρχοντες εκλέγονται*. Εκτός από ορισμένες εξαιρέσεις, οι άρχοντες αναδεικνύονται με κλήρο. Από τον Ηρόδοτο μέχρι και τον Αριστοτέλη, θεωρούσαν ότι οι *εκλογές είναι θεσμός αριστοκρατικός* ' πράγματι, εκλέγει κανείς αυτούς που θεωρεί *άριστους*, ενώ ταυτόχρονα κάθε υποψήφιος προσπαθεί να πείσει τους εκλογείς ότι είναι άριστος. (η λέξη 'άριστος' έχει διπλή σημασία: την σημασία της καταγωγής και την σημασία της εγγενούς αξίας του ατόμου).

Όσον αφορά ένα άλλο σημαντικό θέμα, αυτό της **α ρ μ ο δ ι ό τ η τ α ς**: για την αρχαία ελληνική αντίληψη, δεν υπάρχουν 'αρμόδιοι στον πολιτικό τομέα' ' η γνώμη όλων βαρύνει το ίδιο. Δεν υπάρχει επιστήμη ή 'τέχνη' - με την αρχαία ελληνική έννοια του όρου - των πολιτικών πραγμάτων, η γνώση της οποίας να επιτρέπει στους κατόχους της να θεωρούνται καλύτεροι ως κυβερνήτες. Στα πεδία όπου αναμφισβήτητα απαιτείται τέχνη ή ειδικές γνώσεις, οι Αθηναίοι διεξάγουν εκλογές. Ζήτημα επομένως *αναδειξέως με εκλογή* μπαίνει μόνο όπου υπάρχει *τεχνική αρμοδιότητα*, οπότε και έχει νόημα να διαλέξει κανείς τον καλύτερο τεχνίτη. Ο αρμόδιος να διαλέξει τον καλύτερο 'τεχνίτη' είναι αυτός που χρησιμοποιεί τις πολιτικές του ικανότητες, δηλαδή ο λαός.

Κάθε φορά που ξεκίνησε ένα πραγματικά *δημοκρατικό πολιτικό κίνημα* στους τελευταίους αιώνες - και αυτό ισχύει κατ'εξοχήν για τις αρχές του **εργατικού κινήματος** - ξαναεφεύρε, ξαναεπινόησε, ξαναδημιούργησε μερικές από τις βασικές ιδέες που προαναφέρθηκαν. Έτσι, την ιδέα της **ά μ ε σ η ς δ η μ ο κ ρ α τ ί α ς** την βρίσκουμε σαφώς στην **αμερικανική επανάσταση του 1776** ' συναντάται ακόμη στους κανονισμούς που θέσμισαν τα **αγγλικά συνδικάτα τα πρώτα 50 ή 60 χρόνια** της υπάρξεώς τους, και αλλού. Το στοιχείο της *ανακλητότητας* των υπευθύνων ήταν ένας από τους θεσμούς της **Παρισινής Κομμούνας**, και το συναντάμε επίσης στην αρχή της εκλογής των αντιπροσώπων στα *πραγματικά σοβιέτ* ' ισχύσε δε στα **εργατικά συμβούλια στην Ιταλία και Γερμανία το 1920-21**, και στην **Ουγγαρία το '56**.

Η αρχαία ελληνική κοινότητα είναι πόλις, πολιτεία και όχι κράτος. Για τον Καστοριάδη η **αυτοκυβέρνηση** δηλαδή η *κατάργηση της αντινομίας μεταξύ κράτους - ανεξάρτητου μηχανισμού αφ' ενός και κοινωνίας αφ' ετέρου*, με την αναδημιουργία μιας *πραγματικής πολιτικής κοινότητας*, μιας κοινωνικής ομάδας που είναι *ικανή να αυτοκυβερνάται*, που δεν έχει ανάγκη από έναν εξωτερικό μηχανισμό εξειδικευμένο και επιφορτισμένο με το έργο αυτό, ήταν και παραμένει ένας από τους κεντρικούς σκοπούς κάθε κινήματος που επιδιώκει μια ριζική αναμόρφωση της σημερινής κοινωνίας προς την κατεύθυνση μιας **αυτόνομης** κοινωνίας.

Μια κοινωνία στην οποία παρατηρείται τεράστια *οικονομική* διαφοροποίηση είναι αδύνατο να δημιουργήσει πολιτική ισότητα. Το θέμα της **άμεσης δημοκρατίας** στον πολιτικό τομέα δεν μπορεί να τεθεί παρά σαν θέμα αυτοκυβέρνησης των ανθρώπων σε όλους τους τομείς, άρα και στην παραγωγή, με την κοινωνικοποίηση των μέσων παραγωγής και την συλλογική διαχείριση της παραγωγής από τους παραγωγούς. Η *α ν τ ι - λ ο γ ι κ ή*, στην λογική της κατανάλωσης, της ήπιας χειραγώγησης των ανθρώπων, της απεριορίστης ιδιωτικοποίησης, μια λογική που αντιστρατεύεται κάθε εκδημοκρατισμό, υπάρχει και είναι αυτή της **συλλογικής οργάνωσης, της υπευθυνότητας, του κοινωνικού ελέγχου, της μής αδιαφορίας**.

Ένα πολύ σημαντικό φαινόμενο που παρατηρείται στην αρχαία Ελλάδα: η **α μ φ ι σ β ή τ η σ η της παράδοσης**: η κοινωνία δεν μένει προσκολλημένη στους παραδοσιακούς θεσμούς, στον λόγο και τις εντολές του Ιεχωβά, ή σε οποιαδήποτε άλλη εξωτερική και εξωκοινωνική αρχή και πηγή θέσμισης. **Θέτει υπό αμφισβήτηση τους παραδοσιακούς θεσμούς, αφ' ενός μεν ως νόμους με την στενή και τρέχουσα σημασία του όρου**, δηλαδή νόμους πολιτικούς, συνταγματικούς, καταστατικούς της πολιτικής κοινότητας, νόμους που απαντούν μιά για πάντα στο ερώτημα: ποιος άρχει; **αφ' ετέρου δε ως κοινωνικές παραστάσεις (ε ι κ ό ν ε ς) τ ο υ κ ό σ μ ο υ**, δηλαδή *θεσμισμένες παραστάσεις* με τις οποίες γαλουχούνται τα παιδιά και μαθαίνουν τί είναι καλό ή κακό, τί είναι κόσμος, για ποιο πράγμα αξίζει κανείς να ζει ή να πεθαίνει...

(ET1 video-αφιέρωμα Κ.Καστοριάδης : <http://vimeo.com/16124558>)

